

La caiguda de l'última resistència

Fa tres segles, el 2 de juliol de 1715, Palma queia a les mans de les tropes de Felip V i, poc més tard, Eivissa, els últims reductes de resistència dels Països Catalans.

Reportatge de Miquel Payeras

Quan esclatà la guerra de Successió, el 1701, les autoritats de cadascuna de les Illes es manifestaren fidels a la causa de Felip V. Tot canvià el 1706, en arribar a la badia de Palma una flota austriacista. La capital, i tota l'illa, es rendí sense resistència. El mateix passà a Eivissa. Menorca, però, es va mantenir sota control borbònic fins que el 1708 va ser conquerida pels britànics.

Seguint el que explica l'historiador i cronista oficial de Palma, Bartomeu Bestard, cap al 1708 molts addictes a la causa del Borbó, com aristòcrates o rics burgesos, molts dels quals eren jueus conversos, s'aliaren secretament amb la intenció de perpetrar un cop de mà per tornar Palma, i llavors la resta de l'illa i també Eivissa, a la fidelitat filipista. Hi havia implicats tants d'antics hebreus que la conspiració fou coneguda després

com La Sinagoga. El cap rebel, Joan Sureda Villalonga –que fou elevat a la condició de marquès de Vivot per Felip V en acabar la guerra–, mantenia contactes amb els aristòcrates filipistes que s’havien exiliat el 1706. En coordinació amb ells dissenyà durant els següents anys l’operació. Confiaven –no se sap per què– que el virrei de Mallorca, el marquès de Rafal, es passés a la seva causa, amb la qual cosa controlarien la guarnició armada de Palma, formada per uns 3.000 homes. Mentrestant, anaven coaptant en secret un cos de voluntaris armats. Entre els regulars i aquests irregulars confiaven tenir un petit exèrcit, suficient, quan arribés el moment, per controlar la capital i fer front a qualsevol amenaça austriacista mentre esperaven l’ajut francès, que s’havia previst que arribaria en forma d’una flota francesa comandada pel comte d’Alcúdia –antic virrei filipista de Mallorca– i el duc de Vendôme.

Sobre el paper l’operació estava molt ben preparada, i el futur èxit d’aquesta es basava en la premissa, com s’ha dit, que el virrei canviés de bàndol. Alguna raó devien tenir per pensar que així seria. Però quelcom fallà en el moment decisiu, el 1711, i el marquès de Rafal ordenà la detenció dels cabdills de La Sinagoga. A principis del 1712, el cap, Sureda, fou conduït a Barcelona, on fou condemnat a mort, la pena li fou commutada, i més tard fugí i s’uní a les forces borbòniques.

Menorca britànica

Aquell mateix 1711 morí l'emperador austríac, Josep I. El succeí el seu germà, conegut a Espanya amb el nom de Carles III. Aleshores algunes corts europees com la britànica, l’holandesa o els estats alemanys, entre d’altres, s’alarmaren davant de la possible confluència austríaca i espanyola, a l’estil del que havia fet dos segles abans Carles I. Consideraren que això podria ser més negatiu per als seus interessos que la guerra que mantenien oberta des de feia una dècada. Així les coses, les corones europees començaren

a negociar un nou *statu quo* continental. El procés culminà en diversos tractats, el primer dels quals fou el d’Utrecht, el 1713. En síntesi, suposava que les potències aliades austriacistes es retiraven de la guerra a canvi de la renúncia de Felip V al tron francès i de la cessió per part d’Espanya a Londres d’alguns territoris ambicionats durant el conflicte, com Gibraltar i Menorca.

D’aquesta manera, l’illa balear quedava separada legalment –abans n’estava, de fet, per l’ocupació militar– de la resta de l’arxipèlag. Fins al 1802 els menorquins continuaren tenint les institucions pròpies d’autogovern i el català es va mantenir com a llengua d’ús de l’administració, mentre que a Mallorca i Eivissa els decrets de Nova Planta castellanitzaren la vida oficial i liquidaren els respectius Gran i General Consell.

Com a conseqüència del tractat, les tropes austriacistes deixaven de lluitar contra els francesos. Conseqüentment, es retiraren de la península. Les autoritats de Catalunya, però, decidiren mantenir la resistència. Enviaren a Palma Josep Antoni de Rubí i Boixadors, marquès de Rubí, com a nou virrei amb l’encàrrec de “socórrer el Principat amb gra, diners o (qualsevol) altra forma” que fos necessària per ajudar les tropes catalanes a resistir davant dels filipistes. I així es va →

GUERRA DE SUCESSIÓ. Les tropes de Felip V finalment aconseguiren esvair els últims centres de resistència, Palma i, més tard, Eivissa. A la imatge de dalt, Richard Kane, primer governador encara recordat a Menorca.

➕ EL PACTE DE SES NOU CASES

Després d’acabada la guerra, les nou cases nobiliàries més importants de les Illes acordaren establir una aliança per refermar el seu poder en la nova fase institucional i política que s’havia obert amb la victòria borbònica. Segons els historiadors Aina Le-Senne i Pere de Montaner, els noms de les famílies que feren el pacte, conegut com el de Ses Nous Cases, foren els Zaforteza, Verí, Sureda, Berga, Cotoner, Salas, Sureda de Santmartí, Dameto i Togores. Es tractava de monopolitzar el poder –ocupant els càrrecs institucionals més importants, consolidant els privilegis econòmics, blindant la influència política...– a través de

la creació d’una gran xarxa d’interessos sota el seu liderat. A les Nou Cases inicials se’ls afegirien progressivament tota la resta de la noblesa balear, inclosa la que havia estat partidària de la causa austriacista, i fins i tot alguns exiliats retornats a partir del 1725. El sentit últim del pacte quedà definit pel marquès de Vivot –destacat filipista–, que defensà l’acord amb els nobles austriacistes amb aquestes paraules: “A pesar que han existit rancúnies és cosa sabuda que la nostra noblesa continua emparentada, essent els vincles de sang (més importants) que unes idees”. Pragmatisme illenc, diríem.

ELS MALLORQUINS VOLIEN RESISTIR FINS A L'ARRIBADA DE L'AJUDA BRITÀNICA, PERÒ LONDRES S'ESTIMÀ MÉS NO INTERVENIR

→ fer des de Mallorca durant tots els llargs mesos del setge de Barcelona. Tanmateix, sense l'ajut de les potències aliades el final dels resistents estava escrit.

La caiguda de Palma

Amb la caiguda de la capital catalana l'11 de setembre de 1714, i amb València vençuda el 1707, només quedava Palma –on arribaren molts refugiats austriacistes catalans que fugien de la repressió dels invasors– com a capital de la resistència contra les forces de Felip V.

Els mallorquins no es plantejaven perllongar la guerra indefinidament. Eren conscients de la seva debilitat. Sabien que quan atacés l'enemic no podrien resistir gaire. La seva estratègia

consistia a preparar-se per aguantar només prou temps perquè arribés l'ajuda britànica que pensaven demanar. Consideraren que si Londres havia volgut tenir Menorca sota el seu control, per què no hauria de voler igual destí per a Mallorca i, fins i tot, també, per a Eivissa?

Les autoritats de Palma reforçaren tant com pogueren les posicions militars, sobretot les que envoltaven la capital, i enviaren emissaris, via Menorca, amb la petició d'ajuda als britànics. Durant alguns mesos, a principis del 1715, a capitals europees com Viena, París, entre d'altres, s'elucubrà la possibilitat que Londres contestés afirmativament el prec que li havia arribat des de Mallorca. Tanmateix, la crida

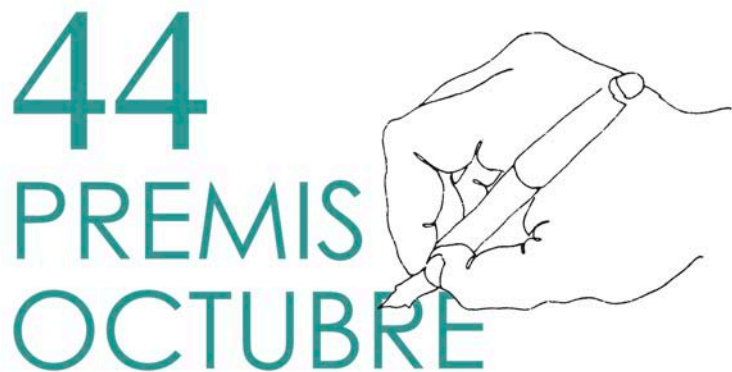
desesperada no fou atesa. El diplomàtic –i poeta– britànic Matthew Prior fou enviat a la capital francesa a posta per informar el Govern borbònic que “és una rondalla sense cap fonament” que el rei Jordi I tingués “cap intenció d'ajudar els mallorquins, d'oferir-los lliurar-se [al Regne Unit] o d'acollir-los en cas que s'hi volguessin lliurar”. Dit d'una altra manera: pas franc per envair Mallorca.

La resposta franco-espanyola no es va torbar gaire. L'11 de juny de 1715 salpà des de Barcelona cap a l'illa una gran flota filipista que transportava un exèrcit d'uns 30.000 efectius sota el comandament del general Claude-François Bidal, més conegut com el cavaller d'Asfeld. Desembarcaren a prop de Felanitx, des d'on marxaren cap a Alcúdia, ciutat on residien molts filipistes i que se sumà als invasors. Des d'allà partiren cap a Palma. La resistència que es trobaren en el camí va ser molt dèbil i la capolaren fàcilment.

Malgrat que el virrei austriacista volia aguantar com fos, la major part de les forces vives mallorquines tenien clar, després de la negativa britànica, que el seu destí estava segellat i que l'únic que calia fer era minimitzar-ne els danys. Tant el Gran i General Consell de l'illa com les autoritats eclesiàstiques demanaren al virrei que ordenés obrir les portes de les murades de Palma quan es veés arribar l'exèrcit enemic. No fou així, però quasi. No plantejaren batalla.

En arribar a la capital a finals de juny, els invasors disposaren el setge. Hi hagué una mica d'intercanvi de foc, per allò de guardar l'honor, i el 2 de juliol Palma es rendí. En conèixer els fets de Mallorca, les institucions d'Eivissa sabien que era qüestió de poquíssims dies que l'illa caigués sota el domini borbònic, com així fou.

Aquell principi de juliol de fa tres segles s'esvaïren els últims focus de resistència dels Països Catalans davant les forces de Felip V. ●

INFORMACIÓ

Entrega d'originals del 5 de juny al 8 de setembre

tresiquatre@tresiquatre.cat

Consulteu les bases a:
www.tresiquatre.cat

edicions **34** València